

Er is een tijd geweest dat de mensheid God niet beter wist te loven voor Zijn schepping, dan door Hem huizen te bouwen, die een voortzetting in steen waren van de oneindige verscheidenheid der vormen in de natuur.

Deze mensen waren de bouwmeesters der Gothische kathedralen van Frankrijk te Amiens, Reims, Straatsburg, Chartres en in nog zovele andere oude Franse steden.

Door haar harmonie wekken de kathedralen een gevoel van rust, vrede en vertrouwen op. De harmonie van het levende lichaam uit de natuur ontstaat door het evenwicht van zich bewegende delen. De kathedraal heeft het levende lichaam als voorbeeld gehad. De verhoudingen en het onderlinge evenwicht van haar massa's zijn volgens de orde der natuur gebouwd, naar de algemene, immer geldende wetten der krachten-verdeling. De grote Meesters, die deze, als 't ware uit de ingewanden der aarde opgegroeide wonderen der bouwkunst gewrocht hebben, beheersten de gehele wetenschap en wisten haar ook nuttig aan te wenden, doordat deze, uit de eeuwige, oorspronkelijke en natuurlijke bronnen vergaarde, wetenschap levend in hen gebleven was.

Tot in alle onderdelen, tot in de kleinste oplossingen van architecturale moeilijkheden, tot in de versiering van het Godshuis door beelden en tot in de schijnbaar onbelangrijkste stenen aankleding der beelden, bleven ze de wetten en de vormen der natuur getrouw.

Dit is echter niet de enigste verdienste dezer onbegrijpelijk veel wetende bouwmeesters.

Het is prijzenswaardig de natuur in al haar goede dingen getrouw te blijven. Het is echter de bestemming van de mens om in zijn leven God te leren kennen en liefhebben. Welnu, de grote Gothische bouwmeesters volbrachten de krachttoer om, terwijl ze de natuur getrouw bleven, tegelijkertijd de stenen te ontstoffelijken. En eerst hierdoor schiepen ze de magische atmosfeer der Gothische kathedralen.

Alleen reeds over de kathedraal van Chartres zijn vele grote bibliotheken van geschiedkundige, wijsgerige en dichterlijke werken geschreven door gevoelige mannen met sterke harten. Met sterke harten, want Chartres is niet voor den fanatieken dweper, het is voor den gezonden, blijmoedigen gelovigen mens, dien het een boodschap is van een oneindig geluk.

Den pessimist heeft Chartres niets te leren; den optimist alles. Het is moeilijk iets in enkele zinnen uit te drukken, waarover men dikke boeken zou kunnen schrijven. Want Chartres, de middeleeuwse stad, de kathedraal en de omgeving is een kosmos voor zich, waarin Gods goedertierenheid zich liefelijk en glorieus doet kennen.

DE SCHOOL VAN CHARTRES (1000—1250).

De kathedraal is gebouwd door de kloosterschool van Chartres, welke gesticht werd door den groten bisschop van Chartres Fulbertus († 1029), den leerling van Paus Gerbert van Aurillac, den Paus, die om het bange jaar 1000 te bezweren, tot de kruistochten opriep. Op voorspraak van Koning Robert II „den Vrome“ benoemde Paus Gerbert zijn ex-leerling tot bisschop van Chartres. Fulbertus, dien de toenmalige beschaafde wereld „het orakel van Chartres“ noemde en die zijn leerlingen met de naam „eerwaarde Socrates“ aansprak, is de oorspronkelijke bouwmeester in grote lijnen van de kathedraal. Hij vereerde in 't bijzonder de Moeder Gods, die hij in zijn gedichten als de „Maria Stella Maris“ beschrijft, Maria, lichtende ster van hoop boven de wateren der oceanen, en daarom begon hij een kathedraal ofwel „Notre Dame“ voor haar te bouwen.

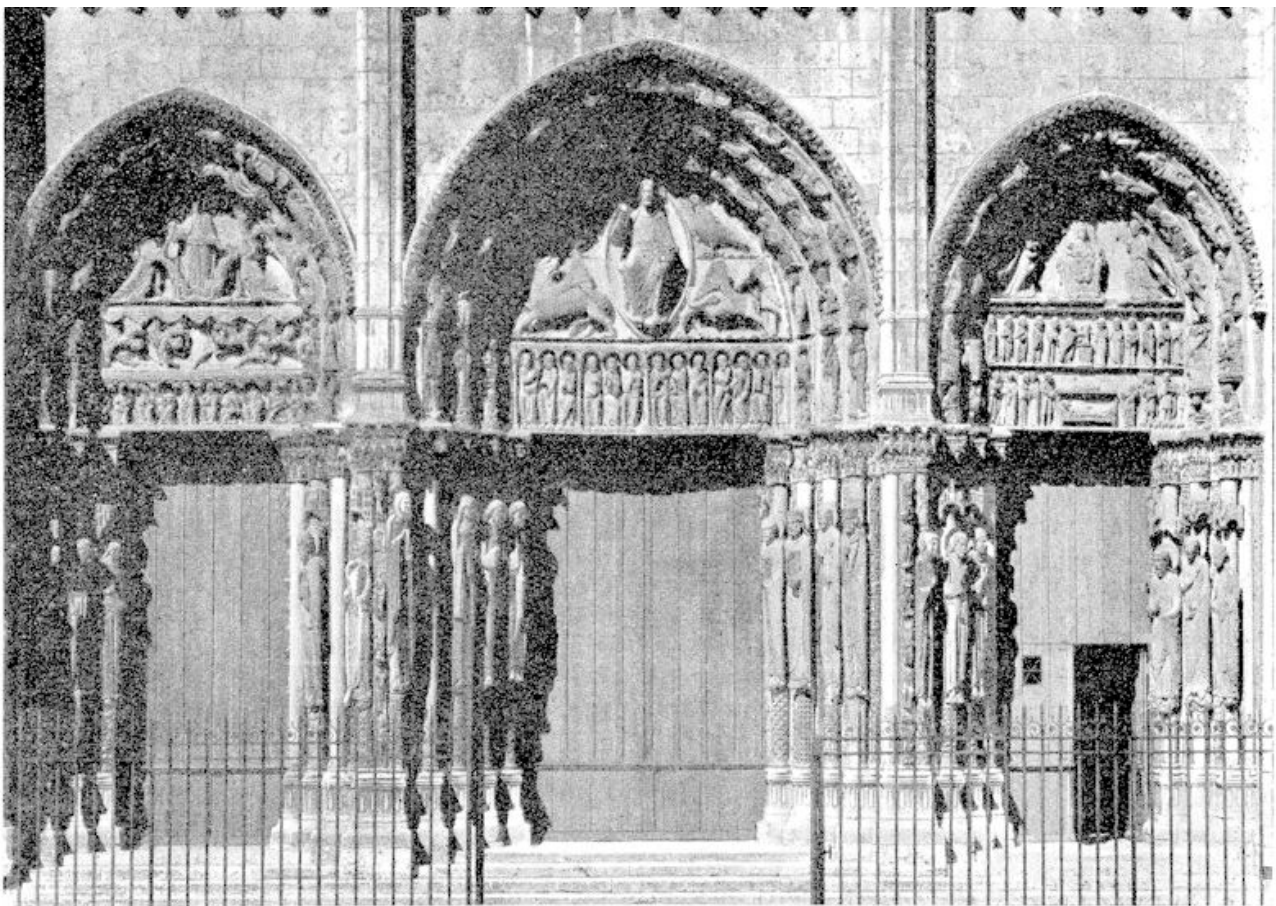
Hij bouwde deze juist boven een nog heden bestaande, onderaardse grot, waarin de Druïdenpriesters, vele eeuwen voor Christus' geboorte, de figuur van een meisje vereerden, dat volgens hen, onbevlekt de geboorte aan den redder der mensheid zou geven. Ze noemden deze — in het latijn — de „Virgini Pariturae.“ Ze hadden een houten beeld hiervan, met een kind op haar schoot, gemaakt, het in de onderaardse grot gezet en met hen aanbaden alle Carnoten dit (de bewoners van de landstreek om Carnotum = Chartres). Toen de Carnoten in 34 na Chr. van de zendelingen Sabinianus en Potentianus vernamen dat hun eeuwenlange verwachting werkelijkheid geworden was, werden ze de eerste Christenen in Gallië. Zo was dus deze heuveltop, aan wiens voet, 50 m. dieper, de met heerlijke groene waterplanten volgegroeide rivier Eure stroomt, een uitgezocht gunstige plaats voor Fulbertus om zijn kathedraal neer te zetten. Over Fulbertus, de school en de leerlingen, die later alle grote meesters en bisschoppen te Chartres, in Frankrijk, Engeland (Joan van Salisbury), Duitsland, Italië (Adelman, bisschop van Brescia) en Spanje werden, zijn gelijk gezegd, grote bibliotheken geschreven en het onderwerp loont zich.

Het zou te ver voeren over ieder dezer meesters iets te willen zeggen, ze waren de grootste geleerden van hun tijd. Vermelden we in 't voorbijgaan de twee werken van Bernardus Sylvestris: „De Mundi Universitate“ en „Megacosmos et Microcosmos“, in welk laatste werk de grondslagen der huidige moleculen en atomen-theorie en onzer tegenwoordige astronomische opvattingen te vinden zijn. De meest indrukwekkende van al deze meesters is echter de legendarische figuur van Alanus ab Insulis (Alaan van Rijssel † 1202) dien men de titel „Doctor universalis“ gaf. Over hem bestaan de meeste,

99 Inzet: de filmopereur André Vigneau (met baard en snor) met zijn medewerker Paul Joly, de toren aan het filmen (met zijn auto in een korenveld).

Een der torens van de kathedraal (renaissance-stijl). De beelden stellen voor de koningen en koninginnen van Juda en Israël. (Rechterzijde middenportaal).

„Portail Royal“: West(hoofd)ingang tot het middenschip. Rechts boven: de „Virgini Pariturae“ met, in spitsbogen om haar heen, de 7 vrije kunsten der middeleeuwen. Terzijde onder van alle 3 portalen dezer ingang: de koningen en koninginnen van Juda en Israël. Onder de „Virgini Pariturae“: de zwanerschap van de H. Maagd. Boven het midden-portaal: Christus.

nog in de volksmond levende verhalen.

Alanus! Wie heeft in West-Frankrijk niet van Alanus gehoord! De eenvoudigste landbouwer kan er u over vertellen. Hij schreef o.a. „de Plantua Naturae“ (Klacht der Natuur) en „Auticlaudianus“. Hij stond op het scheidingspunt van twee wereldopvattingen. 1200 na Chr. Ommekeer in het bewustzijn der mensheid! Een eeuw later bracht Thomas van Aquino voor immer het Aristotelisme in de katholieke doctrines.

Belangrijk is dat één der leerlingen van de Meesters van Chartres Brunetto Latini was, de leermeester van Dante. Een intense invloed is van de school van Chartres op de Europese beschaving uitgegaan. Het zou ons niet verwonderen te vernemen dat ook de eminente kloosterschool van Egmond met haar in directe verbinding heeft gestaan.

EEN ONDERGAANDE ZON.

Zo verschijnt de school van Chartres aan onze ogen. Ze bouwde de kathedraal met haar niet na te maken glasvensters en haar schone beelden. Ze veranderde de onderaardse grot der Druïden in een nog bestaande crypte, waarin tot 1793 het houten beeld der „Virgini Pariturae“ aanbeden werd. Toen verbrandden de revolutionairen het. Maar een getrouwe copie in steen werd door de school, met

een bewonderenswaardige voorspellingsgave, boven het rechter portaal van de West-(hoofd)-ingang der kathedraal geplaatst. Een even getrouwe weergave ervan bevindt zich boven de West-ingang van de Notre Dame te Parijs en boven de ingangen van enkele andere Notre-Dame's in Frankrijk.

En om het stenen beeld van de „Virgini Pariturae“ beeldhouwden de meesters van Chartres in een spitsboogvorm de symbolen van de 7 vrije kunsten der Middeleeuwen met hun voornaamste leraren: v. l. n. r. en van onderen naar boven en van boven naar onderen: 1. Dialectica, waaronder Aristoteles. 2. Rhetorica met Cicero. 3. Geometrica met Euclides. 4. Arithmetica met Beothius. 5. Astronomica met Ptolemeus. 6. Grammatica met Donatus Priscianus. 7. Musica (Harmonie van het universum) met Pythagoras.

De school van Chartres was een laatste gloeiende straal van de ondergaande zon der Christelijk-antieke wereldopvatting, die met een rood vlamme glans de Europese samenleving voor het laatst begoot om daarna voor immer onder de horizon te verdwijnen.

ANDRÉ VIGNEAU.

Deze grote kunstfilmregisseur is een specialist voor het verfilmen der overblijfselen van tenondergegangene beschavingen. Indië, Mesopotamië, Egypte, Tanga-

nyika, Peron, Mexico... kenden zijn bedrijvigheid. En thans — o, teken des tijds! — heeft hij het deze zomer nuttig geacht de kathedraal van Chartres in film te brengen. De film werd einde November voor het eerst publiek vertoond in de deftige, kleine bioscoop „Les Agriculteurs“ voor een uitgelezen gezelschap. Het was ons vergund hierbij aanwezig te zijn. De film duurt 20 minuten: Een droom van een zuiver geluk van 20 minuten!

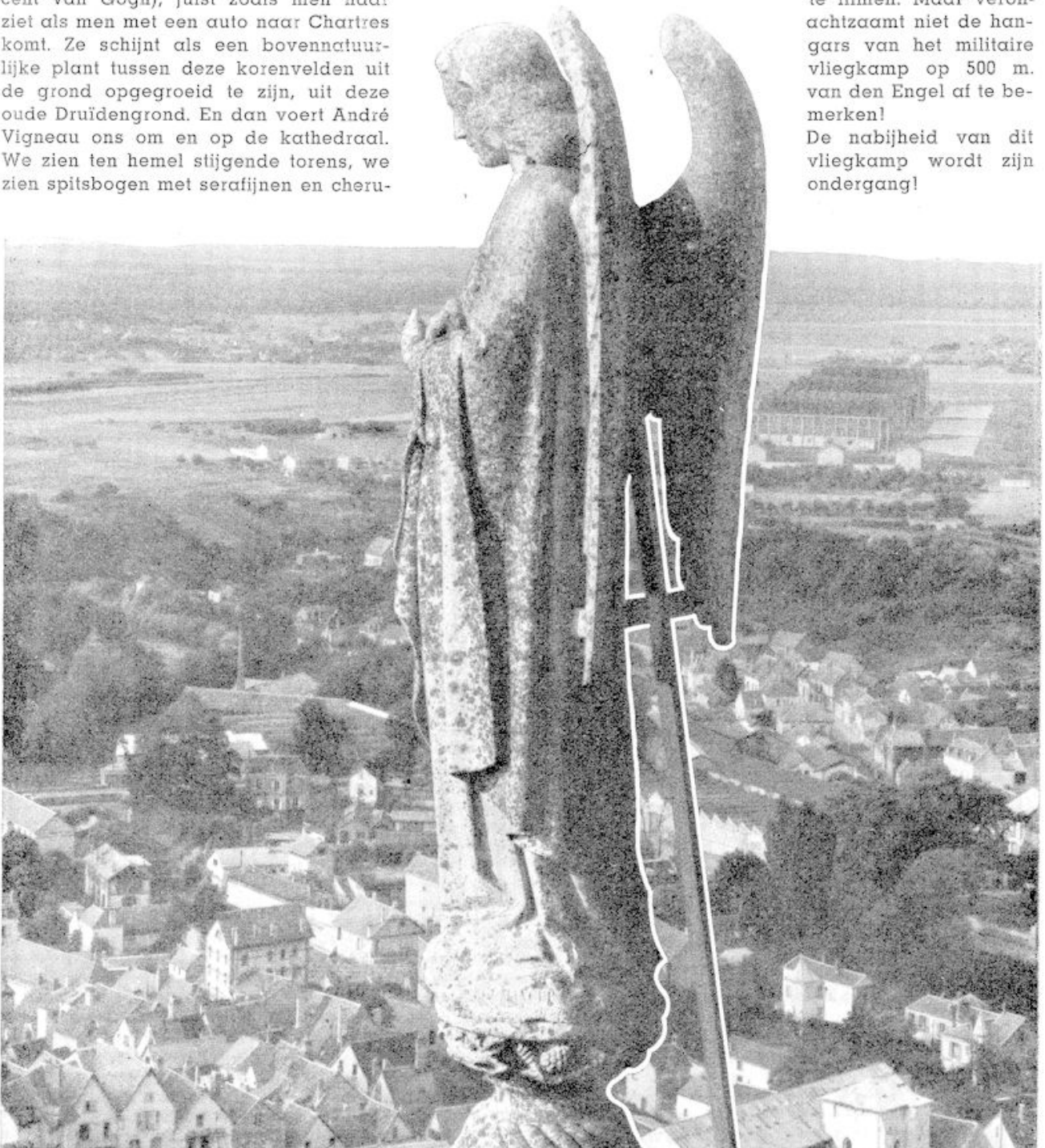
Eerst ziet men de kathedraal en niets achter haar dan golvende korenvelden (korenvelden à la Vincent van Gogh), juist zoals men haar ziet als men met een auto naar Chartres komt. Ze schijnt als een bovennatuurlijke plant tussen deze korenvelden uit de grond opgegroeid te zijn, uit deze oude Druïdengrond. En dan voert André Vigneau ons om en op de kathedraal. We zien ten hemel stijgende torens, we zien spitsbogen met serafijnen en cheru-

bijnen, met tronen en machten, we zien zijsteunen, die gelijk knielende gelovigen zijn, we zien portalen met beelden van alle bijbelse en antieke personen, met duivels, satyren en apocalyptische beesten en we zien de beelden der Engelen.

De Engelen! Deze hebben ons het meest ontroerd. Ziet den Engel, die op het Oosteinde van het dak van het middenschip in gedachten het wijde land beschouwt en de stad als 't ware beschermt. Voor de eerste maal werd het mogelijk om door een grote houten stellage den Engel te fotograferen en

te filmen. Maar veronachtzaamt niet de hangars van het militaire vliegveld op 500 m. van den Engel af te be-

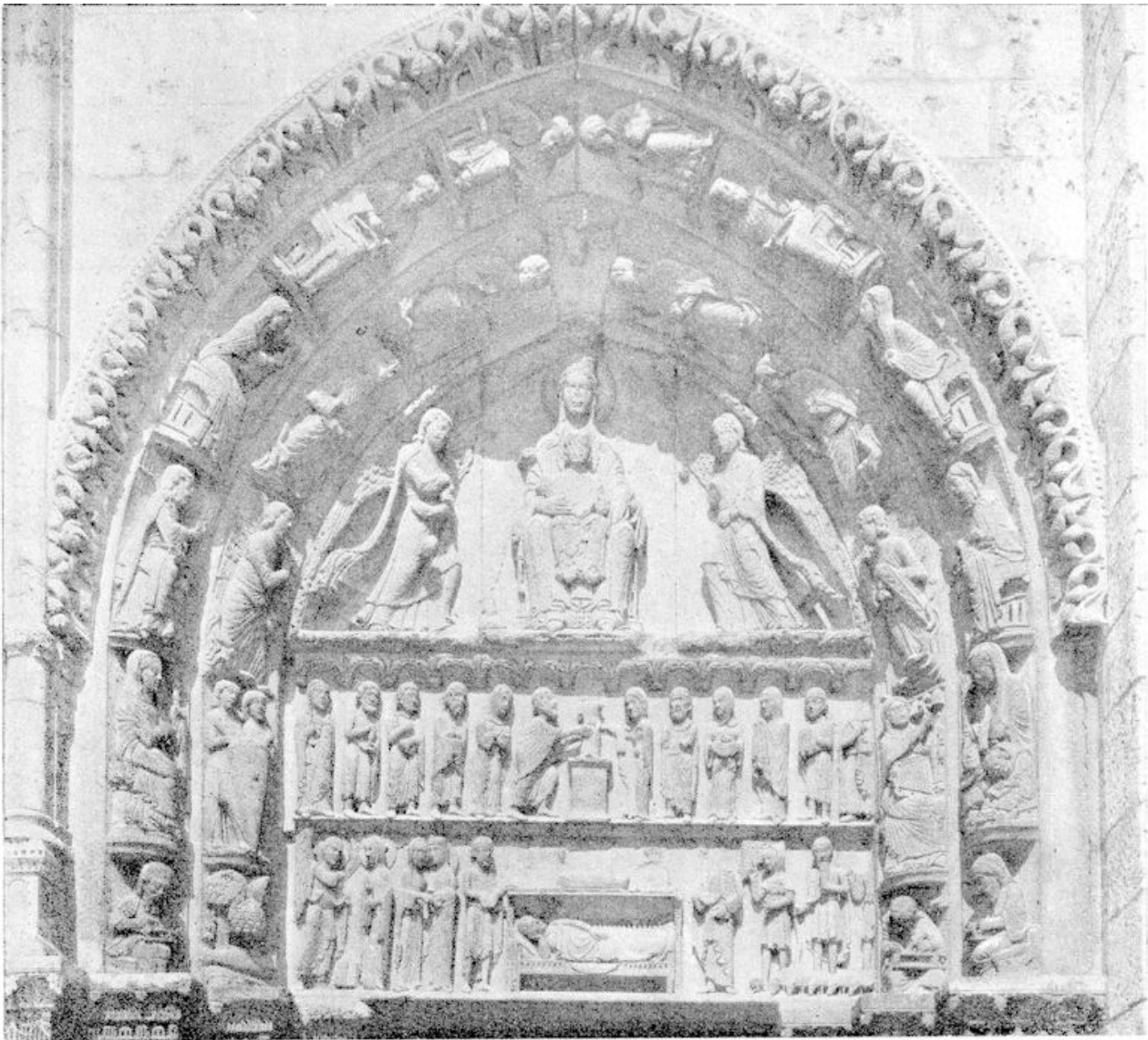
merken!
De nabijheid van dit vliegveld wordt zijn ondergang!

101

De Engel op de kathedraal van Chartres.

Rechterportaal Hoofd(West)ingang: „Virgini Pariturae“.

En beschouw dan den Engel van de Meridiaan, die oorspronkelijk de thans door ijzers gedragen zonnepijp vasthield. De revolutionairen braken hem zijn armen. Als een Indochinese heilige staat hij daar, precies op de hoek van de linker toren.

Lichtende wolken trekken door het blauwe hemelruim boven de kathedraal. Het verleden herleeft. Chartres! Fulbertus! Alanus! Er zijn nog mensen in dit duistere tijdperk die uw grootheid begrijpen.

De artist Vigneau, die in zijn gedachten in lang vervlogen eeuwen wandelt, wist alle, door grote Meesters gewrochte werken getrouw en kunstzinnig te voorfilmen. Niet slechts voelde hij de bedoelingen der architecten, artiesten en decorateurs der kathedraal, maar ook teonde hij de gehele Theogonie et Cosmogonie van de Meesters der school van Chartres, opnieuw diep innerlijk te doorleven.

Bekijkt de foto's van de film en voelt de gloed van de tenondergegangene wijsheid en van het afgrondelijk diepe geloof van die kloosterschool, die de magische kathedraal wist te scheppen. Chartres! kreet van geluk en liefde.

In de boog op bovenstaande foto: de 7 vrije kunsten. Buitenste spitsboog: linker helft: van ond. n. boven: 1. *Dialectica*, waaronder Aristoteles (als een schoenlapper). Ze houdt een scorpioen in de rechterhand.

2. *Rhetorica*, die beide handen tezamen omhoog heft, met Cicero.

3. *Geometria* met Euclides, die bezig is te tekenen.

Van boven naar onderen:

4. *Arithmetica* (haar hoofd raakt *Geometria*) met Boëthius.

5. *Astronomia*, die haar hoofd naar het uitspansel wendt met Ptolomëus.

6. *Grammatica* met twee kinderen. In haar éne (rechter) hand houdt ze een gard, in de andere (linker) een boek, met Donatus Priscianus (als een schoenlapper).

Binnenste spitsboog, rechter helft, onderaan: 7. *Musica* (Harmonie van het universum) met een harp op haar schoot en met een hamer slaat ze op 3 klokken, waaronder de tekenende Pythagores. Voorts in deze hele boog: Engelen.

Midden onderaan: de zwangerschap van Maria, rechts daarnaast: herders.

